

A FELNŐTTNEVELÉS PROBLÉMÁI

Szerk. A. V. *Darinszkij* és *Csoma Gyula*, Budapest 1978.

Tankönyvkiadó. 283 oldal

A felnőttnevelés hármas szerepet tölt be a hazai társadalmi-gazdasági fejlődésben. Egyik szerepében lehetőséget nyújt az általános és szakmai műveltség hivatalosan előírt és belülről is igényelt szintjeinek elérésére azok esetében, akik olyan korban és olyan körülmények között kezdték el iskolai pályájukat, amikor a tanulás szabadsága még nem valósulhatott meg. Második szerepében bizonyos mértékig korrigálja a jelenlegi iskolarendszer működésének hiányosságait, biztosítva a továbbfejlődés, a pályakorrekció lehetőségét azok számára, akik „rendeskorú” iskoláztatásuk idején ehhez nem kaptak elegendő – fejlődésük belső lehetőségeinek megfelelő – intézményes segítséget. Harmadik szerepkörében pedig már azt a korszakot készíti elő, amikor a tanulási-művelődési-képzési lehetőségek mindinkább permanenssé válnak; amikor a nevelés és művelés „kinövi” a hagyományos életkori és intézményi kereteket és olyan rendszerré alakul, amely az egyén fejlődését nem csupán egy kezdeti életszakaszban, hanem egész életében szolgálja. A múlt hiányait kompenzáló és a jelen problémáit korrigáló szerepek helyett a jövőt szolgáló funkciók erősödnek mindinkább a felnőttnevelésben; e három szerep a mindennapokban egymástól alig elkülöníthetően van jelen. Bármelyik „szerep” társadalmi (és gazdasági) jelentősége rendkívül nagy, s ha ehhez még hozzátesszük, hogy pl. az esti és levelező szakképzésben (szakközépiskolákban, felsőoktatási intézményekben, szaktanfolyamokon) részesülők száma 1975-ben 392 ezer fő volt, szemben a nappali szakképzésben részesülő 348 ezer fővel, nyilvánvalóvá válik, hogy a felnőttnevelés köznevelési rendszerünk nem valamiféle perifériális, „gyakorlatilag elhanyagolható” területe, hanem a jelen és jövő köznevelésének egyik legfontosabb problémája és tegyük hozzá: az egyik legnagyobb fejlődési-fejlesztési feladata és lehetősége. (És akkor még nem is foglalkoztunk az ún. „általános” művelés-képzés iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli formáiban részt vevő tömegekkel!)

A felnőttnevelés – a téma társadalmi súlyához és a képviselt problémák jelentőségéhez képest – mindeddig aránytalanul kis mértékben részesedett a hazánkban megjelenő pedagógiai szakirodalom egészében. Ez a körülmény már önmagában is fölhívja a figyelmet A felnőttnevelés problémái c. tanulmánykötet megjelenésére.

A könyv az APN Leningrádi Felnőttoktatási Kutatóintézete, az Országos Pedagógiai Intézet és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Közművelődési és Felnőttnevelési Tanszékének együttműködésével készült. 20 szerző 22 tanulmányában gazdag, érdekes képet tár az olvasó elé a szovjet és magyar felnőttnevelés problémáiról. A tanulmányok egyidejűleg kerültek kiadásra Budapesten a Tankönyvkiadó és Moszkvában a Pedagogika gondozásában.

A megjelent kötet reprezentálja azt a folyamatot, amelyet *Kornidesz Mihály* a következőkben jellemzett: „A hatvanas és hetvenes évek fordulójától a magyar–szovjet pedagógiai kapcsolatok új vonással, a közös tudományos munkával gazdagodtak. A közös munka kiindulópontja az a tény, hogy a fejlett szocialista társadalom építésében és ezen belül az oktatás területén is számos megoldásra váró kérdés azonos, vagy hasonló módon vetődik fel.” (Pedagógiai Szemle 1978/4. 295. o.)

A közreadott könyv a magyar szerkesztő, *Csoma Gyula* megfogalmazása szerint „nem az együttműködés tényének ünnepélyes deklarálása, nem emlékkönyv, hanem kifejezetten munkakötet”, amely ún. műhelytanulmányokat közöl, szélesebb körben kívánva közreadni a szovjet és magyar andragógiai elmélet újabb eredményeit, az elméleti törekvések fontosabb irányait és az alapkérdésekben megnyilvánuló felfogásbeli azonosságok mellett egyben a két ország felnőttoktatásának meg a kutatói gondolkodás sokféleségének természetes különbségeit is.

A kötet első része a *felnőttnevelés egyetemes problémájával*, második része az *iskolai felnőttneveléssel*, a harmadik része pedig az *iskolán kívüli felnőttnevelés* kérdéseivel foglalkozik. Mindhárom problémakör értelmezésével, megoldási módjaival kapcsolatban megismerheti az olvasó mind a magyar, mind a szovjet kutatók álláspontját. Ez az arányosságra törekvő szerkesztési mód nagymértékben elősegíti, hogy realis képet alkothassunk az azonos meg a részletkérdésekben eltérő álláspontokról és kutatási eredményekről.

Az első részben megismerjük a permanens képzés-nevelés rendszerét a Szovjetunióban és Magyarországon. (Az előbbi tanulmány szerzője A. V. *Darinszkij*, az utóbbié *Durkó Mátyás* és *Baloghné*

Trócsányi Berta.) Olvashatunk a hazai távoktatás koncepciójáról és didaktikai hipotéziséről. (Lux Alfréd tanulmánya.), valamint a felnőttoktatás lélektani-pedagógiai problémáiról (J. N. Kuljutkin munkája).

A második rész az iskolai felnőttnevelés kérdései közül a művelődési anyag tartalmi és szerkezeti korszerűsítésének problémáival (Csoma Gyula tanulmánya), az oktatási formák szerepével és a tanulás irányításának metodikai sajátosságaival (Daly Lenke írása) foglalkozik a magyarországi felnőttnevelés oldaláról. A szovjet szerzők tollából ezekre „rímelő” témák az oktatási folyamat sajátosságai az esti iskolákban (E. P. Tonkonogaja), a szakmai és általános képzés kapcsolata (O. D. Fjodorova). E témakör további figyelemre méltó tanulmányai a felnőttek általános képzésének ösztönzésével (Sz. G. Verslovskij) és a hazai középiskolai felnőttoktatás társadalmi szerepével (Tánczos Gábor) foglalkoznak.

A kötet harmadik részében a szerkesztő számára ismét kedvező lehetőséget jelentett a párhuzamos bemutatás az iskolán kívüli felnőttnevelés élő, hatékony formáiról: a népi egyetemekről a Szovjetunióban és a Korunk Valósága mozgalomról hazánkban. (A népi egyetemek társadalmi oktatási intézmények, amelyek társadalmi önkormányzattal működve szolgálják a felnőttek általános képzettségének kiszélesítését, kulturális és szakképzettségi színvonalának emelését. A Korunk Valósága Hajdú-Bihar megyei munkásművelődési tömegmozgalom, amely az üzemek szocialista brigádjait mozgósítja kulturális vállalkozásokra.)

A rendkívül gazdag tartalmú, metodikailag is igen változatos kötet legnagyobb értékét abban lehet megfogalmazni, hogy *megragadja és bemutatja azt a minőségileg új, speciális funkciót betöltő nevelési szerepkört, amelyet a felnőttnevelés az egyénenkénti személyiségformálás és a társadalom- és gazdaságformálás egészében betölt.* Nem a „felnagyított gyermek” oktatásának-nevelésének programjából indul ki, nem adaptáció, hanem a minőségileg új andragógia legfontosabb irányainak, módszereinek és szerkezeti formáinak leírására, problémáinak jellemzésére vállalkozik. E feladatok a szocialista társadalomépítési folyamatában számos ponton megegyeznek a szovjet és a magyar felnőttnevelés rendszerében, miközben az is nyilvánvalóvá válik, hogy a hazai felnőttnevelés feladatai – a történelmi különbségekből adódóan – sürgetőbbek, felgyorsultabb fejlesztést kívánnak, mint a Szovjetunióban, ahol ez a folyamat már évtizedekkel korábban elkezdődött.

A kötet tanulmányai igen sok ponton adhatnak értékes inspirációt nemcsak a felnőttnevelés szűkebb szakterületein dolgozók, hanem a köznevelés-közművelődés rendszerének továbbfejlesztésével foglalkozó szakemberek további munkájához is.

Ritókó Pálné

HORVÁTH GYÖRGY: SZEMÉLYISÉG ÉS ÖNTEVÉKENYSÉG

Budapest 1978. Tankönyvkiadó. 341 oldal

Kevés olyan ember fordul meg a Deák Ferenc utcai könyvesboltban, aki a polcok előtt elhaladva ne venné kézbe a piros-fehér fedőlappal ellátott könyvet. A lapozgatás során hamarosan kiderül, hogy a szerző sokoldalú megközelítésből, a pszichológia, filozófia és a pedagógia határterületén kívánja kibontani a címben röviden és pontosan jelzett témát. A szembeötlő verssorok, szépirodalmi idézetek stílárisan is érdekes olvasmányt ígérnek.

Az első benyomás nem vezet félre, Horváth György „Személyiség és öntevékenység” című könyve valóban gazdag tartalmú, interdiszciplináris jellegű, emellett könnyen emészthető, olvasmányos.

A szerző saját bevallása szerint arra vállalkozik, hogy bevezet egy célszerűnek tartott, a pedagógiában is hasznosítható személyiségfogalmat. Ennek előkészítéseképpen széles körű nemzetközi szakirodalmat tekint át, ügyesen summázva a különböző nem marxista személyiségfelfogásokat, irányzatokat, melyek közül a perszonalizmus, a mélylélektan, a mezőelmélet, a rétegelméletek, a dinamikus és interakciós személyiségelméletek, a faktoranalízis és a biológiai személyiségelméletek szerepelnek a munkában.

Ezzel szemben rendkívül szegényes a szovjet pszichológiában megtalálható irányzatok bemutatása. A bemutatás szó nem is találó, összesen hét oldalnyi rövid jelzés tanúsítja, hogy vannak ilyenek. Az 55.